

نقش کتاب گویا در گسترش اشتغال روشندان

رقیه بابایی^۱

اشتغال یکی از بزرگترین چالش‌ها در دنیای امروز و نیز دغدغه اصلی دولت‌ها است. اشتغال با بسیاری متغیرهای منفی و مثبت اجتماعی مثل امنیت، آرامش روانی، بزهکاری و جرم ارتباط دارد. اما وضعیت معلولان و اشتغال آنان از نظر کارشناسان، کاری پیچیده و دارای مشکلات و موانع به حساب می‌آید.

اما به نظر می‌رسد اگر کتاب گویا به کمک اشتغال به کار گرفته شود اشتغال معلولین بهتر و زودتر به نتیجه می‌رسد. اما چگونگی استخدام کتاب گویا در خدمت اشتغال نیاز به بحث و تحلیل دارد که در این مقاله به آن می‌پردازم.

«کتاب گویا» از چند نظر می‌تواند به کمک اشتغال معلول بشتابد: کتاب گویا به عنوان یک شغل پررونق و مورد نیاز، به جذب معلولین پرداخته و برای آنان اشتغال‌زایی می‌شود. دوم اینکه با استفاده از کتاب گویا می‌توان مهارت‌افزایی نمود و با آموزش معلولین، آنها را مهیا برای کار در شغل خاصی نمود. سوم تعمیم گویاسازی به انواع سامانه‌های مدرن و جدید غیر از کتاب.

هدف در این مقاله اینست که کتاب گویا چه نوع ارتباط‌هایی با اشتغال دارد. مشخصاً درصد اثبات این نکته هستم که کتاب گویا با آماده سازی محیط؛ آماده سازی روحی و ذهنی روشندان؛ آماده سازی روشندان از نظر حرفه‌وفن و بالاخره آماده سازی فرهنگ جامعه در ارتباط است. یعنی کتاب گویا سه متغیر محیط، فرهنگ اجتماعی و روحیه و مهارت روشندان را آماده نموده و موجب ارتقای آنها می‌شود. محیطی که روشندان در آنجا قرار است کار کند، باید مناسب سازی شده باشد، با سازه‌های گویایی، روشندان راهنمایی شود. آسانسور و دیگر تجهیزات گویا باشند؛ ابزارها و دستگاههایی که روشندان با آنها سروکار دارد گویا شوند؛ به عبارت دیگر گویاسازی محدود به کتاب نباشد بلکه هر آنچه روشندان با آنها سروکار دارد، گویا شوند.

دوم با انواع آثار گویا می‌توان جامعه را آماده کرد تا اشتغال روشندان را قبول کنند. کارخانه‌دارها و صاحبان حرفه‌ها و فنون را با کمک کتاب گویا می‌توان آماده ساخت؛ فرهنگ و ذهیت آنان را به سوی تعامل صحیح

شیرین (خالقی): فهرستگان کتاب‌های گویای ایران، تهران؛ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴. این کتابشناسی ۱۰۶۹ کتاب گویا را که در ۱۵ مرکز نگهداری می‌شود، معرفی کرده است.

مشکل اینست که مراکز بسیاری هست که صدها ساعت کتاب گویا کرده‌اند اما چون مجوز نگرفته‌اند در فهرست‌های مزبور نیامده و معرفی نشده‌اند.

۳. نقد کتاب گویا به صورت جریان منظم، دائمی و فراگیر وجود ندارد. به همین دلیل ضوابط و ملاک‌های ارزیابی، اصول نقد و دیگر شاخص‌های نقادی پخته و کامل عرضه نشده است. و چندین دهه است، کتاب گویا بدون تغییر جدی و بدون تحولات اساسی عرضه می‌شود.

۴. تبادل و تعامل سازنده بین جریان گویاسازی در داخل یا نهادهای خارجی وجود نداشته است. و جریان گویاسازی در داخل بدون توجه به پیشرفت‌ها و ابتکارات در جهان مدرن، تداوم داشته است. از اینرو در طی چندین دهه ساختار و سبک یکسان و بدون تغییر چشم‌گیر داشته است. نیز کارشناسان خبره و زبده تربیت نشده‌اند.

مآخذ

«تصویری گویا از کتاب گویا در ایران»، لایلا (رؤیا) مکتبی‌فرد، پژوهشنامه، ش ۴۰، ص ۴۳-۴۹؛ «نشست بررسی کتاب گویا»، خبرگزاری مهر؛ «گفت‌وگو با عوامل تولید کننده کتاب‌های گویا»، خبرگزاری فارس؛ المکتبات الاسلامیة واؤها فی التعلیم، علی بن علی الجهنی، المدینة المنورة، ۱۴۲۵ق، ص ۱۶۷-۱۸۹؛ تاریخ شفاهی نشر ایران، احمدی، احمدرضا، به کوشش عبدالحسین آذرنگ و علی دهباشی، تهران، ققنوس؛ گزارش شورای کتاب کودک به مناسبت ۲۰ سال تلاش ۱۳۴۱-۱۳۶۱، انصاری، نوش‌آفرین، ۱۳۶۱: ۳-۵۰؛ دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین، تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۷۹؛ فرهنگنامه کودکان و نوجوانان، میرهادی، توران، ج ۲، ص ۱۰۷-۱۷۹، ۱۳۷۲؛ المکتبات الجامعیة، احمد بدر و محمد فتحی عبدالهادی، قاهره، دار غریب، ۲۰۰۱م، ص ۱۹۱-۱۹۳.

۱. برای تألیف مقاله حاضر، از مقاله خانم مکتبی‌فرد بسیار استفاده شده و پاره‌ای از مطالب عیناً نقل شده است.

۱. روزنامه نگار معلولین و از مدیران مجله پیک توانا

با روشندان آماده نمود.

سوم تأثیرات کتاب گویا در مهارت افزایشی و در افزایش حرفه‌وفن روشندان است. بنابراین «گویاسازی» با آماده سازی در زمینه مزبور، اشتغال روشندان را سامان می‌دهد.

مهارت افزایشی: با تعلیم انواع مهارت‌ها از طریق کتاب گویا هم به نابیناها و هم به عموم مردم و اقشار مختلف، آنان را آماده جذب کار کرد. امروزه علوم و فنون پیشرفت قابل توجه داشته و نیروهای شاغل باید تخصص و تبحر داشته باشد. با افزایش مهارت‌ها و تجارت، افراد بهتر و زودتر جذب بازار کار می‌شوند.

دنیای امروز در بحث اقتصاد، تجارت، کسب و کار و همه علوم و فنون به سویی رفته که بستر برای فعالیت همه افراد با هر نوع توانایی و قابلیت باز است. اینکه گفته می‌شود در صنعت، ماشین‌ها و دستگاه‌ها جای انسان‌ها را گرفته‌اند و افراد حتی توانمند، بیکار شده‌اند، چه رسد به معلولان که هیچ جایی برای آنها نیست، درست نیست. چون اولاً جمعیت رو به زیاد شدن است؛ دوم اینکه خود دستگاهها نیاز به نگهداری و مدیریت دارد.

در دنیای امروز، با ورود تکنولوژی‌های جدید و پیشرفت روزافزون فنون مختلف، می‌توان فرصت‌های شغلی جدیدی را برای معلولان و به ویژه کم بینایان و نابینایان تعریف کرد. و با مهارت افزایشی، توانایی و پتانسیل‌های موجود در بازارهای رقابتی در جهت افزایش بهره‌دهی افراد را بالا برد. کتاب گویا وسیله مناسبی برای آموزش مهارت‌ها است. زیرا در دنیای مدرن، فرصت و امکانات برای رفتن به محل خاص و سرکلاس نشستن بسیار کم است. اما کتاب گویا را در هر جا و در هر شرایط می‌تواند نقش مربی آموزشی داشته باشد.

در دهه‌ها اخیر، بر اصول مهندسی فاکتورهای انسانی یا همان ارگونومی (Ergonomics) در جهت ایجاد شغل‌های مناسب برای تمام افراد جامعه و همچنین معلولان تکیه و تأکید شده است. دوره ماشینیزم افراطی به سرآمده است. زیرا تخریب‌های روانی و اجتماعی این مکتب بسیار عمیق و قابل توجه است. اینکه ماشین بر همه امور انسان سیطره داشته باشد توسط کارشناسان به شدت نقد شده است. اما با تجدید حیات انسان، با آموزش‌ها از طریق رسانه‌ها و کتاب گویا، محوریت او را می‌توان افزایش داد.

کتاب گویا به عنوان روش علمی، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های انسان را ارتقاء داده و اطلاعات مورد نیاز مشاغل، محیط کار و تجهیزات را در اختیار او می‌گذارد.

یعنی کتاب گویا با حداقل هزینه، اطلاعات لازم درباره طراحی درست و مناسب مشاغل، تجهیزات و محیط کار، بالارفتن سطح ایمنی، بهداشت، تطبیق کار با کارگر و در نهایت رضایت شغلی و بهبود بهره‌وری را در اختیار او قرار می‌دهد. از اینرو ارگونومی به عنوان دانش نوینی که در تلاش برای پر کردن شکاف بین انسان و محیط زندگی‌اش و در واقع ترکیب علم پزشکی، محیط‌شناسی است، نقش انسان را در مقابل ماشین توسعه می‌دهد.

خود اشتغالی: نقش کتاب گویا در آموزش قشرهای عامل ولی غیرمتعارف، قابل توجه است. زنان خانه‌دا، معلولین خانه‌نشین، پیرمردهای بازنشسته و دانش‌آموزان می‌توانند کارهایی را از طریق کتاب گویا فرا گرفته و پاره وقت به تولید مشغول شوند. کیف‌سازی، بافندگی، خیاطی، صحافی و ده‌ها شغل دیگر را از این طریق می‌توان یاد داد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که تبعیض اجتماعی و شغلی، اشتغال در مشاغل سطح پایین و دستمزد کم، از مواردی است که بین گروه‌های آسیب‌پذیر شغلی نظیر کودکان، زنان، مهاجرین و به ویژه معلولین به وفور به چشم می‌خورد. اما با آموزش و افزایش تبحر و مهارت‌ها و نیز با سامان‌دهی به مشاغل و تشکیل تشکله‌ها، این مشکلات به ویژه در زمینه معلولین مرتفع می‌گردد.

به نظر می‌رسد که در میان گروه‌های نامبرده، وضعیت معلولین و انسانهای ناتوان بیشتر از سایرین مورد بی‌توجهی واقع شده و به ویژه معلولین در بسیاری از زمینه‌ها تحت تبعیض قرار می‌گیرند؛ به طوری که نه تنها حقوق انسانی‌شان نادیده گرفته می‌شود بلکه توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان نیز مورد بی‌توجهی واقع می‌شوند.

در میان تمام گروه‌های جامعه از معلولان به عنوان خاص‌ترین گروه با نیازهای ویژه یاد می‌کنیم چرا که این گروه به طور اخص، بسیار آسیب‌پذیر بوده و عدم داشتن شغل و منبع درآمد بعنوان راهی برای رسیدن به استقلال فردی و مالی آستانه‌ی این آسیب‌پذیری را تا حد بسیار زیادی پایین آورده و از معلولان فاقد شغل، افراد رنجور و شکننده‌ای می‌سازد.

این مشکلات با اجرای دو شیوه در بسیاری از جوامع مرتفع شده است: یکی فرهنگ‌سازی و دوم اطلاع‌رسانی. در هر دو

روش از کتاب گویا به عنوان یک رسانه کارآمد می‌توان بهره گرفت. برای مثال در اروپا تشکل‌های معلولین، کتب گویا درباره مشکلات معلولین تهیه کرده و در باب کلیسا و روحانیون هدیه کرده‌اند. و از آنان خواسته شده مردم را در این زمینه آموزش دهند و توجیه کنند. بالاخره پس از چند دهه، مشکلات شغلی معلولین بسیار کاهش یافته است.

فرهنگ تلاش و کار: در جامعه‌ای که بزرگترین و عالی‌ترین رهبرش یعنی رسول خدا(ص) به نابینا مهم‌ترین کارها را می‌سپارد، معلولین احساس افتخار و غرور نموده و تلاش می‌کنند روی پای خود حرکت کنند. رسول خدا، عبدالله بن ام مکتوم را به عنوان مدیر امور مدنی و شهری تعیین کرد در زمانی که او به جنگ رفته و در شهر خود حضور ندارد.

اما در جوامعی که معلولین احساس بی‌کفایتی، وابستگی و عدم اطمینان به آینده می‌کنند؛ خود را مطرود جامعه می‌دانند، اینان برای امرار معاش به گدایی رو می‌آورند. در حقیقت مسئله اصلی که اینگونه وضعیت‌ها را برای افراد رقم می‌زند، موقعیت نامساعد افراد معلول در بازار کار است؛ به طوری که میزان بیکاری آنها بسیار بیشتر از افراد عادی است. تأثیر بیکاری در تمامی سنین و تمامی شرایط در افراد معلول مشهود و نمایان است و بسیاری از معلولین به دلیل ارج ننهادهن بر مهارت هایشان از سوی کارفرمایان با فرصت‌های شغلی کمتری روبرو می‌شوند.

در این راستا مدیریت نیروی انسانی آسیب دیده و معلول در اقتصاد و صنعت به تدریج جای خود را باز کرده و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود و معلولان نیز جزئی از نیروی انسانی به شمار می‌آیند که درصد قابل توجهی را نیز شامل می‌شوند و اینجاست که مدیریت نیروی انسانی در هر جامعه‌ای وظیفه دارد با برنامه ریزی صحیح و آموزش مهارت‌های لازم و فراهم کردن امکانات و شرایط مساعد و برابر برای این قشر، از امکانات و پتانسیل‌های نیروی انسانی آسیب دیده و معلول به نحو احسن استفاده کند.

زمینه سازی برای اشتغال معلولان به عنوان یک فرایند تدریجی و مستمر علاوه بر جنبه‌های فنی و تخصصی آن، نیاز به ایجاد بسترهای مناسب دارد. یکی از این بسترها، فرهنگ جامعه است. اگر رفتار و فرهنگ جامعه جنبه منفی داشته باشد نتیجه مثبت زمینه سازی برای اشتغال معلولان، فوق العاده پایین خواهد بود. عدم درک معلولان در جامعه و ناتوانی مردم در برقراری رابطه با آنان مانع اجتماعی مهمی برای اشتغال آنها به شمار می‌رود، که از مهم ترین علل آن می‌توان به عدم وجود اطلاعات صحیح و

کافی در مورد توانایی‌های معلولان در جامعه اشاره کرد. آیات قرآن، احادیث، سخنان بزرگان، زندگی‌نامه اشخاص موفق را می‌توان به صورت کتاب گویا در اختیار جامعه قرار داد، بطوری که هم معلولین و هم افراد عادی استفاده کنند. اینها بسیار مؤثر است. اشعار مولانا در مثنوی درباره نابینایان اگر با هنرورزی کتاب گویا شود بسیار جذاب است.

گسترش گویاسازی و دیگر نمادها: هشدار به صورت گفتاری و لمسی برای نابینایان و علائم نوری یا رنگی برای ناشنوایان در بسیاری از زمینه‌ها قابل اجرا است. اجرای اینها زندگی شهری را برای معلولین تسهیل و راحت می‌کند. در کشورهایی مثل آلمان تشکل‌های معلولین بودجه‌های اینگونه کارها را از دولت می‌گیرند و خودشان اجرا می‌کنند. چون سهم و حق معلولین است. از سوی دیگر اگر دست اینان باشد با دلسوزی بیشتر اجرا می‌شود. در جامعه‌ای مثل ایران بودجه مناسب‌سازی با اینکه کاملاً تصویب نشده، اما کم نیست و می‌تواند حداقل ۱/۳ از جمعیت معلولین بیکار را مشغول به کار نماید.

تکنولوژی‌های جدید در عرصه صنعت و خدمات اتوماسیون اداری و صنعتی با سرعت فزاینده‌ای در حال افزایش است. حضور نیروی انسانی ماهر و توانا در این عرصه‌ها ضروری است مشروط به اینکه آموزش لازم را فراگرفته و نیز برای معلولین علائم آگاهی و هشدار نصب شده باشد.

جوامع با تصویب قوانین و فرهنگ‌سازی می‌توانند راه را برای اشتغال معلولان هموارتر سازند، زیرا با اجرای این قوانین سازمان‌ها و ادارات موجود در جامعه مجبور به تجدیدنظر در اصول و معیارهای استخدامی خود شده و همچنین وادار به تعریف شغل‌های مناسب و طراحی شغلی، برای افراد معلول خواهند شد. با کتاب گویا می‌توان فرهنگ‌سازی کرد، می‌توان مهارت‌افزایی نمود و مسئولین و مدیران را با وظایفشان آشنا ساخت و ده‌ها فرآیند دیگر را با استفاده از کتاب گویا می‌توان تسهیل و اجرا کرد.

نقش و جایگاه رسانه‌های مدرن: از طرفی سرعت تحول جوامع، با نفوذ رسانه‌های نو نظیر رادیو و تلویزیون و اینترنت با رشد روزافزونی رو به رو است. اینترنت با قدرت نفوذی که دارد، نه تنها به عنوان یک رسانه یا media در جوامع بشری نفوذ پیدا کرده بلکه به یک بستر مبادله اطلاعات در اغلب زمینه‌ها مبدل شده است به گونه‌ای که فرصت‌های عدیده شغلی را برای کاربران فراهم کرده و به مفهوم کسب و کار الکترونیکی (e-Business) عینیت بخشیده است.

با بیان دیگر در عصر حاضر، در پی متداول شدن دسترسی

به رسانه‌ی بدون مرز اینترنت، نظام کار و کار آفرینی هم دست خوش تغییرات شده است. اینترنت به عنوان اصلی‌ترین زیربنای کار آفرینی الکترونیک بستر مناسبی را برای آموزش، تجارت، بازاریابی و... به شیوه نوین فراهم کرده است. کسب و کار دیجیتالی یا الکترونیکی که امروزه از آن به عنوان شیوه‌ای جدید در تجارت و اقتصاد جهانی یاد می‌شود نیز

می‌تواند یکی از موثرترین راهکارهای جوامع در حل مشکل اشتغال معلولان باشد.

اگر دولت‌ها امروز برای اشتغال معلولان هزینه نکنند و امروز بسترهای لازم را برای اشتغال این گروه مهیا نکنند در آینده‌ای که چندان هم دور نیست، باید چندین برابر در دارو و درمان، برای معالجه امراض روحی، روانی، درمان مبتلایان به انزوا، سرخوردگی‌های اجتماعی، بیماری‌های جسمی که در نتیجه عدم فعالیت ایجاد شده، نیز برای جبران خسارت‌های حاصل از بزه‌ها و جرم‌ها که در نتیجه نداشتن شغل و انگیزه محکم برای ادامه زندگی و به دنبال آن تشکیل خانواده هزینه کنند. پس کار آفرینی برای شهروندان معلول نه تنها هزینه نیست بلکه سرمایه گذاری است برای داشتن جامعه‌ای سالم و به دور از تشنج، البته با استفاده از سامانه‌ای مثل کتاب گويا و گویاسازی، کار آفرینی و اشتغال معلولین به سرعت فراگیر و تحقق می‌یابد.

خودباوری و خودکفایی: معلولین نخست باید روحیه کار و تلاش پیدا کنند؛ اعتماد به نفس در اینکه می‌توانند جامعه مطلوب خود را بسازند، داشته باشند. پس از تحقق اخلاقیات مطلوب و گذشتن از اخلاقیات مذموم راه برای کار آفرینی و سازندگی باز می‌شود. تشکله‌ها و نهادهای متصدی معلولین با توجه معلولین و آموزش آنان به ویژه از طریق «کتاب گويا» می‌توانند اهداف مزبور را محقق نمایند و بستر لازم برای اشتغال معلولین فراهم آورند. اگر معلولین هر جامعه فقط بودجه چند سرفصل را در اختیار داشته باشند و البته به درستی و بدون اسراف و تبذیر و با مدیریت سالم این بودجه‌ها را صرف نمایند، قطعاً به وضعیت مطلوب در زمینه اشتغال می‌رسند. این سرفصل‌های مالی و بودجه‌ای عبارت‌اند از: مناسب‌سازی، تولید کتاب گويا برای عموم و برای نابینایان، آموزش و مهارت‌افزایی در عرصه خود اشتغالی.

اگر این بودجه‌ها به روش اقتصادی و صحیح تدبیر شوند، قطعاً معلولین به خود کفایی و اشتغال می‌رسند.

جمع‌بندی: کار و اشتغال از معضلات اساسی در جوامع مختلف است. اشتغال با ده‌ها متغیر دیگر در ارتباط است. عدم اشتغال عامل مخرب و اشتغال زمینه‌سازندگی است. اما آحاد روشندان در ایران بدانند که دولت یا مسئولین و مقامات نمی‌توانند برای آنان معجزه کنند و خودشان باید با تدبیر و تفکر، با پی‌گیری و اتحاد و تشکل برای اشتغال چاره‌اندیشی جامع و اساسی داشته باشند. این مقاله پاره‌ای از تجارب تاریخی جامعه اسلامی و نیز دستاوردهای دیگر جوامع را معرفی کرد. البته تلاش کرده نقش اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی را در چارچوب کتاب گويا برجسته کند. نویسنده که خود معلول و سال‌ها در این‌باره فکر کرده و دغدغه اشتغال داشته و اکنون با این دغدغه زندگی می‌کند، از موضع واقع‌گرایی به تحلیل این مقوله پرداخته است.

مؤلف تمامی تجارب عینی و واقعی را مطالعه و جمع‌آوری کرده و تلاش نموده نقش عینی کتاب گويا در اشتغال روشندان را به دست آورد. خلاصه اینکه کتاب گويا می‌تواند روشندان را از نظر روحی و ذهنی و نیز فرهنگ اجتماعی و محیط کار و جامعه را آماده نماید تا روشندان بتوانند به راحتی جذب بازار کار شده و مشغول کار و تولید شوند.